

J. J.

"Bibliografie dějin československého hutnictví a slévarenství", Svatava Šteinerová, Praha 1962 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/3, 446-447

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



tematy powszechnie uznane za nieciekawe, a nawet „za niegodne uwagi inteligenta” — a więc człowieka o wykształceniu historycznym i literackim.

Powszechny w owym czasie brak zainteresowania nauką i techniką wpłynął niewątpliwie na rodzaj twórczości Winawera; prawdopodobnie tym należy tłumaczyć, że starał się on pisać w formie tak nienudzkiej i lekkiej. Jego felietony — to humoreski pisane jak gdyby do „Szpilek”, historyjki do czytania na stojąco w tramwaju i pociągu: nie wiele w nich wiadomości naukowych. Winawer obawia się natrętnego popularyzowania, boi się znudzić czytelnika. Felietony jego dotyczą uczonych, wynalazków, nauki, ale tylko i wyłącznie z pozycji laika, a celem ich jest podkreślenie i podniesienia znaczenia nauk przyrodniczych. W owym czasie postawa ta była prawdopodobnie jedyną, na jaką mógł sobie pozwolić autor piszący o nauce i technice dla wszystkich. Trzeba przy tym stwierdzić, że większość felietonów pozostała do dziś jak najbardziej aktualna, a wszystkie — czyta się i obecnie ciekawie i przyjemnie.

Świetne, wybiegające naprzód są felietony poświęcone astronautyce, filmowi dźwiękowemu, telewizji i możliwościom życia w kosmosie. Wiele felietonów zajmuje się pośrednio historią nauki. Takie więc np. rozważania o stanie nauki w starożytnych Chinach mogłyby być napisane i dzisiaj:

„Nie mamy jednak absolutnej pewności, że ludzkość wciąż będzie biegła równym wyciągniętym klusem po drodze postępu... Ludzie żółci wymyślili przed białymi sztukę drukarską, proch, kompas dla marynarzy, suwak rachunkowy, znali niezłe zioła lecznicze, przepowiadali trafnie zaćmienia, obliczyli ze zdumiewającą dokładnością długość roku, zbudowali ciekawy przyrząd — sejsmoskop — sygnalizujący trzęsienia ziemi, mieli przybliżone pojęcie o nowoczesnych metodach uprawiania gruntu pod zasiew. Jak sobie wytłumaczyć straszliwą stagnację późniejszą, przeraźliwą pauzę, dlaczego tętno nagle zamarło na wieki i nauka w „Państwie Niebieskim” przez lat tysiące polegała na wykuwaniu niezrozumiałych wersetów klasycznych?”. Chińczycy — zdaniem autora — „byli zanadto praktyczni, recytowali wersety z Konfucjusza, bo im to dawało posady rządowe i gałki mandarynów, robili wynalazki, oglądając się ustawicznie na korzyść natychmiastową”. Tymczasem „pierwszym nowoczesnym astronomem był ten astrolog, którego zajęła kwestia, jak się planety toczą po firmamencie naprawdę, bez względu na to, czy płatny horoskop króla albo magnata zmieni się po takich obserwacjach na gorsze. Badania laboratoryjne Faradya nad prądami indukowanymi i Hertza nad falami elektrycznymi były zupełnie bezcelowe, i dopiero później — jakby samorzutnie — wyrosły z nich potężne dynamomaszyny i radiowe stacje nadawcze” (s. 387—388).

Janusz Thor

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE

Svatava Šteinerova s kolektivem, *Bibliografie dějin československého hutnictví a slévarensství*. „Rozpravy Národního Technického Muzea v Praze”, t. 6. Praha 1962, s. 141. (wydawnictwo powielone).

Bibliografia historii czechosłowackiego hutnictwa i odlewnictwa stanowi drugą, kolejną pozycję planowanego cyklu bibliografii dziejów techniki czechosłowackiej. Opracowanie tej pozycji zostało dokonane w oparciu o te same zasady, jak i wydanej uprzednio *Bibliografii historii czechosłowackiego górnictwa*¹. Obejmuje ona więc

¹ Por. recenzję w nrze 2/1963 „Kwartalnika”.

zarówno odrębne publikacje, jak i artykuły, niezależnie od miejsca wydania i języka, w którym zostały wydrukowane, przy czym są to jedynie publikacje znajdujące się w księgozbiorze biblioteki Narodowego Muzeum Technicznego w Pradze. Wynika stąd, oczywiście, niewyczerpujący charakter bibliografii, mimo bogatych zasobów wspomnianej biblioteki.

Bibliografia obejmuje 1489 pozycji, zestawionych według układu rzeczowego, przy podziale na 18 zasadniczych działów (niektóre z nich posiadają poddziały). Zakres chronologiczny obejmuje okres od początków piśmiennictwa do 1945 r. dla publikacji o charakterze źródłowym i do 1960 r. dla opracowań historycznych. Zespół autorski przed ostatecznym ułożeniem zebranych pozycji przeprowadził ich weryfikację, eliminując powtórzenia i opracowania mniej wartościowe.

Na końcu bibliografii umieszczono indeks autorów, wykaz wykorzystanych czasopism i wydawnictw ciągłych oraz wykaz ich skrótów.

J. J.

Zbigniew Szopowski, *Małe porty Pomorza Zachodniego w okresie do drugiej wojny światowej*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa-Poznań. 1962, s. 396, ilustr., plany, mapy.

Wydana przez Instytut Budownictwa Wodnego PAN w Gdańsku książka, po wstępie i rozdziale przedstawiającym powstawanie grodów portowych (późniejszych miast) między ujściem Odry i Wisły, omawia kolejno historię portów Łeba, Ustka, Darłowo, Kołobrzeg oraz przystani Regoujście i Mrzeżyno. M. in. podana jest tu charakterystyka starych budowli hydrotechnicznych i innych obiektów portowych, opis ich konstrukcji i zachodzących w nich w ciągu wieków zmian. Każdy rozdział zamyka bogate zestawienie bibliograficzne.

Z. Br.

N. M. Raskin, *Chimiczeskaja laboratorija M. W. Łomonosowa. Chimija w Pietierburgskoj akademii nauk wo 2-j połowinie XVIII w.* Izdatielstwo Akademii Nauk SSSR, Moskwa—Leningrad 1962, s. 340.

Wszeczhwiązkowe Towarzystwo Chemiczne im. D. I. Mendelejewa przyznało Raskinowi nagrodę za monografię o laboratorium chemicznym Petersburskiej Akademii Nauk, które było pierwszym naukowo-badawczym zakładem chemicznym w Rosji. Zostało ono założone przez W. M. Łomonosowa i odegrało dużą rolę w rozwoju wiedzy chemicznej. Interesujący jest rozdział książki omawiający kontakty między rosyjskimi i zagranicznymi uczonymi. Autor wykazuje np., że prace Lavoisiera były znane w Rosji jeszcze przed pojawieniem się w druku. Bardzo szczegółowo i dokładnie opisane zostało wyposażenie pracowni, poszczególne przyrządy i aparatura naukowa. Praca stanowi ciekawy przyczynek do historii chemii końca XVIII i początku XIX wieku.

cd

J. I. Sołowiew, N. N. Uszakowa, *Otrażenije jestiestwiennonaucznych trudow M. W. Łomonosowa w rusknoj literaturie XVIII i XIX ww.* Izdatielstwo Akademii Nauk SSSR, Moskwa 1962, s. 34.

Autorzy broszury zebrali dość obszerny materiał ilustrujący wpływ prac przyrodniczych M. W. Łomonosowa na rozwój przyrodznawstwa i myśli naukowej w Rosji. Szerzej omówiona została działalność akademików D. M. Pieriewoszczi-